

Hayvanlar ve İnsan Dili

Eğer insan dili, insanlara özel bir haberleşme aracı ise hayvanlar bunu anlayamayacak, kullanamayacaklardır. Bir köpeğin otur, yat, yuvarlan komutlarını anlaması dili anladığından değil sesin farklılıklarına göre uyarıcı aldıklarındandır. Bu kesinlikle kelimeyi anladıkları anlamına gelmez.

Eğer hayvanlar insan dilini anlayabilselerdi bu dilin “producing” özelliğini kullanabilirlerdi. Dahası bir hayvan türünün sinyallerini başka hayvan türleri kullanamaz. Bir at senelerce sığır çiftliğinde kalsa bile konuşmayacaktır.

Şempanzeler ve Dil

Şempanzeler 99% oranında kalıtsal olarak benzerler. 1930’da Luella-Winthrop Kellogg adlarında iki bilim adamı, bebekleriyle birlikte yavru bir şempanze büyütmeğe başladılar. Gua adındaki şempanzenin yaklaşık 100 kelime anladığını fakat telaffuz edemediği kaydedilir. Hayvanlar, insan seslerini çıkartacak yapıya sahip değillerdir. Maymun, goril ve şempanzeler de sesli iletişim kurarlar ama konuşamazlar.

Washoe

Beatrix-Allen Gardner adında iki bilim adamı Washoe adını verdikleri dişi bir şempanzeye sağırklar tarafından kullanılan Amerikan İşaret Dilini öğretmeye çalışırlar. Haziran 1966’da başladılar ve Washoe için ev ortamı hazırlarlar. 3.5 yıl sonra Washoe 100 den fazla kelimenin İşaretini öğrenir. Kendi cümlelerini kurar, “more fruit, open food drink” gibi. Bazı kelimelerde kendisi icat eder, kuğu için “water bird” gibi... Bütün bunlar onun dilinin “productivity” özelliğine sahip olduğunu kanıtlar. Ayrıca Washoe, çok sayıda işareti anladığını kanıtlar.

Sarah ve Lana

Ann ve David Premack tarafından Sarah adında bir şempanzeye insanlarla iletişim kurabilmesi için plastik şekiller öğretilir. Bu şekillerin her biri kelime yerine geçecek ve cümle oluşturacaktır. Önce Sarah bu şekiller ile eğitilir. Mavi bir plastik elma yerine geçiyordur, şekiller ve anlamlar bağımsızdır (arbitrary), ama şempanze elmayı istemeyi başarır. Şempanze şekillerle cümle kurup anlamayı da başarır.

Benzer bir teknik Duane Rumbaugh tarafından Lara adlı şempanzeye öğretilir. Öğretilen dile “Yerkish” adı verilir ve büyük bir klavyenin bilgisayara bağlanması ile oluşan düzenektir. Şempanze “please machine give water” demek için doğru sıraya 4 tuşa basmak zorundadır.

Fakat şempanzenin “please” kelimesinin anlamını bilmediği doğaldır. Biz bu kelimeyi istediğimiz cümleden çıkarabiliriz ama şempanze bu kelimenin tuşunu diğer tuşlarla eşit görür.

Bütün bu deneylerden sonra bir hayvanın dilsel yetenekleri olabileceğini kanıtlayan psikolog Herbert Terrace’dir. Nim adında bir şempanze ile çalışmıştır.

Nim Chimpsky

Bu şempanze adını, dilin tabii ve insanlara özel bir yetenek olduğunu savunan Noam Chomsky’den almıştır. Belki onun hatalı düşündüğünü kanıtlayabilir.

1973’te Nim videolarla ağır bir takip altında İşaret Dilinde eğitime başlanır. İki yıl sonra Nim, birçok kelime öğrenmeyi ve “give banana”, “more drink” gibi basit cümleler kurmayı başarır. Fakat Nim’in ifadeleri basit yapılardan ileri gitmez. Bir diğer fark ise öğrendiği dili öğretmeniyle karşılıklı etkileşim dışında gösteremez.

Sonuç olarak, Nim ve Washoe işaretleri iletişim için kullanmayı başarır, basit cümleler kurarlar ama iletişimleri tam anlamıyla dilsel değildir.

Şempanzelerle yaptığı deneylerde Terrace anlar ki bu akıllı hayvanlar belirli bir davranış karşısında ödüllendirilecekleri zaman o davranışa benzer durumlar yaratabilirler, hile yapabilmektedirler. Örneğin; şarkı söylemek öğretildiğinde öğretilenden farklı ama ezgisel sesler çıkarmak...

The Controversy (tartışma, mücadele) :

Bütün bu deneyler hayvanların dil-benzeri bir iletişim yaratabileceğini açıklar. Washoe'nin sahipleri Gardners'lar kendilerini eğitmen olarak görmezler ve Washoe'ya bir şey öğretmeden uygun cevapları almayı başarmışlardır. Washoe insan olmadan da resimdeki nesnelere işaretlerini eşlemeyi başarır.

Nim ise bir deney hayvanıydı ve eğitimi penceresiz bir hücrede Amerikan İşaret Dilini akıcı şekilde anlatamayan asistanlarla eğitildi.

Gardners'lar ise şempanze için doğal bir ortam oluşturmuşlardır. Yaratıcı oyunlar oynayabileceği bir ortamda başka şempanzeler ile insan olmayan ortamlara da bırakılmıştır. Böyle bir ortamda Washoe, Loulis adında bir şempanzeye insan eğitimi almadan 50 işaret öğretmeyi başarmıştır.

Sherman, Austin ve Kanzi :

Savage-Rumbaugh, Matata adındaki şempanzeye Yerkish sembollerini öğretmektedirler. Matata'nın yavrusu Kanzi ise hep yanlarındadır. Bir süre sonra Matata başarılı olamasa da, yavrusu Kanzi sembollerini kolaylıkla öğrenmiştir. Kanzi eğitimin bir parçası değildir ve sembollerini gözleyerek öğrenmiştir. 250 kelimelik sembol öğrenir. 8 yaşında 2.5 yaşındaki bir çocuğa eşit olabilecek düzeyde sembollerle konuşmayı başarır.

The Barest Rudiments (basit adımlar) :

Washo ve Kanzi gibi şempanzeler sonuç olarak, insanlar tarafından seçilen bir işaret sistemiyle iletişim kurmayı başarmışlardır. Bu şempanzeler aynı yaşlardaki insanoğulları kadar dilsel başarı elbette sağlayamamışlardır.

Bu deneylerin bize verdiği en büyük ders ise, biz "dili kullanmak" tabirinin objektif, tartışılmaz bir tanımını yapamayız. İnsan bebeklerinin konuşmaya başlarken dilsel benzeri sesler çıkardığına tanıklık ederiz ama aynı tanıklığı şempanzeler için kanıt olsa da yapmayız.

Ama gerçek olan bir şey var ki Noam Chomsky iddiasını tekrar gözden geçirmelidir. "- Dilde bir insanın öğreneceği en basit ilk adım bile en akıllı maymunun yeteneğinden ötededir."Maymunlar bu iddiayı çürütecek kanıtları vermişlerdir.

www.iolpgalerisi.com by Mustafa Baran